

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 11

Rivne – 2019

ISSN 2522-1590 (Online)
ISSN 2522-1582 (Print)

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**
м. Рівне – 2019

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State Humanitarian University
Department of wind and percussion instruments of RSHU**

**THE HISTORY OF FORMATION
AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF WIND MUSIC
IN THE CONTEXT OF NATIONAL CULTURE
OF UKRAINE
AND ABROAD COUNTRIES**

The collection of scientific works

Vol. 11

**Rivne
2019**

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ**

**ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДУХОВОЇ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ТА ЗАРУБІЖЖЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 11

**м. Рівне
2019**

УДК 788 : 008(063)

I-90

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації *серія KB № 19865-9665 P***Збірник наукових праць видається з 2006 року.***Друкується за ухвалою Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 30 березня 2019 р.)***Редакційна колегія:****Цюлюпа С.Д.**, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **голова редакційної колегії;****Палаженко О.П.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв РДГУ, **відповідальний секретар;****Карп'як А.Я.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Львів;**Качмарчик В.П.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Стоян Караїванов**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Пловдив, Болгарія;**Пьотр Лято**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Краків, Польща;**Кшиштоф Камінський**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Лодзь, Польща;**Скороходов В.П.**, доктор культурології, професор, м. Мінськ, Республіка Білорусь;**Леонов В.А.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Ростов-на-Дону, РФ;**Круль П.Ф.**, доктор мистецтвознавства, професор, м. Івано-Франківськ;**Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, м. Рівне;**Вовк Р.А.**, кандидат мистецтвознавства, професор, м. Київ;**Громченко В.В.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Дніпро;**Кушнірук О.П.**, кандидат мистецтвознавства, старший науковий співробітник НАН України, м. Київ;**Гишка І.С.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Львів;**Прокопович Т.Ю.**, кандидат мистецтвознавства, доцент, м. Рівне.**Рецензенти:****Качмарчик В.П.**, доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри дерев'яних духових інструментів Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського;**Яремко Н.О.**, доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичної фольклористики Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка.**Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України та зарубіжжя.** Збірник наукових праць. Випуск 11 / Упорядник С.Д. Цюлюпа. – Рівне: Волинські обереги, 2019. – 164 с.

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

У збірнику містяться результати наукових досліджень у жанрі духової музики, поєднані різні підходи дослідників до розкриття питань з історії виконавства на духових інструментах, створення духових оркестрів та перспективи їх розвитку, а також з методики викладання гри на музичних інструментах.

Подана проблематика, наукові статті містять корисну інформацію для викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів мистецьких вищих навчальних закладів і широкого кола шанувальників жанру духової музики.

The collection contains the results of research in the genre of wind music, combines different approaches of researchers to disclose the issues of history performance on wind instruments, creation of brass bands and prospects for their development, as well as teaching the methodic of performance on musical instruments. Submitted problematics and scientific articles contain useful information for teachers, students, undergraduates, graduate students and doctoral students of art universities, as well as for a wide range of fans of the brass music genre.

УДК 788 : 008 (063)

**Збірник зареєстровано в міжнародних науково-метричних базах:
Google Scholar, Academic Resource Index ResearchBib***За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідають автори статей.**Погляди авторів можуть не збігатися з позицією редакційної колегії.*

ISSN 2522-1590 (Online)

ISSN 2522-1582 (Print)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

© Кафедра духових та ударних інструментів РДГУ, 2019

© Видавництво "Волинські обереги", 2019

З М І С Т

Історія та теорія музичного мистецтва

Вовк Р.А. Пам'яті митця... ..	7
Кушнірук О.П. Тембровий чинник як фактор смислоутворення форми у симфоніях О. Яковчука (про роль групи мідних духових інструментів).....	11
Прокопович Т.Ю. Концепти духівий / духовий у поетичній рецепції: Григорій Сковорода – Павло Тичина – Сергій Жадан	14
Караиванов С.И. 85 лет со дня рождения Петко Радева.....	19
Горбаль Я.М. Соціальні функції музикування військових оркестрів Галичини першої половини ХХ століття	27
Леонов В.А., Фартушный В.П. Не благодаря, а вопреки... ..	33
Цюлюпа С.Д., Марценюк Г.П. Пам'яті видатного українського трубача... ..	37
Гишка І.С. Перша і єдина в державі Україна	41
Piotr Lato. Trio in One Movement Arnolda Баха oraz Fantasy nr 1 Charlesa Villiersa Stanforda – kontynuacja badań nad brytyjską muzyką klarinetową.....	48
Старко В.Г. Внесок фаготистів Львова у становлення української фаготової школи (ХХ – ХХІ ст.).....	53
Таран В.Л., Вовк Р.А. До 30-річчя заснування класу саксофона в Національній музичній академії України імені П.І. Чайковського.....	57
Столярчук Б.Й., Островська О.Ю. Еволюція предметно-циклової комісії «Оркестрові духові та ударні інструменти» Рівненського музичного училища в музичній культурі Рівненщини.....	62
Закопець Л.М. Історія виникнення й професійної діяльності відділу духових та ударних інструментів Львівської середньої спеціалізованої школи-інтернату імені Соломії Крушельницької.....	66
Сіончук О.В., Сіончук Ю.О. Концертні форми художньо-творчої діяльності військових духових оркестрів.....	71
Трачук Л.Д., Головата Л.В. Діяльність циклової комісії оркестрових духових та ударних інструментів Тульчинського коледжу культури.....	76
Турчинский Б.Р. Исаак Кобец: «Человечность – кредо учителя»	80
Кирилишен Г.В. Історична хроніка духової інструментальної музики на Тульчинщині з ХVІІІ по ХХІ століття	84
Гайдабура О.Д. Ретроспективний огляд та розвиток духового виконавства на теренах України.....	87
Мисько А.А., Цюлюпа Н.Л. Ударні інструменти в культурно-мистецькому житті Рівненщини.....	92

Педагогіка та методика духового виконавства

Громченко В.В. Своєрідність засобів виразності саксофона у творах духового соло	97
Леонов В.А., Палкина И.Д. Мышление и его специфика при игре на духовых инструментах.....	101
Концевич О.Ю., Карпак А.Я. Сучасний погляд на проблеми опанування майстерністю виконання трубного концерту ХХ початку ХХІ століть	106
Wiesław Suruło. Paul Taffanel – człowiek i jego dzieło.....	111
Палаженко О.П., Пахомов Д.В. Урок музики як основний компонент формування музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку.....	116
Пастушок Т.В. Виконавське дихання музикантів-духовиків як основа культури в оркестрових колективах сьогодення	119
Димченко С.С., Димченко С.С. Диригентські засоби музичної виразності у відтворенні фразування	122
Марценюк Г.П. Нетрадиційні та сучасні прийоми виконання у практиці гри на тромбоні	127
Ван Цзі. Методичні концепції функціонування дихальної системи музиканта-духовика ...	134
Юрків І.І., Крет З.М. Специфіка роботи диригента з оркестром духових інструментів Рівненського музичного училища	137
Димченко С.С., Димченко К.С. Педагогічний почерк Протаса Миколи Миколайовича у вихованні учнів-кларнетистів	140
Жульєв А.П. Методичні засади роботи з навчальним оркестром (з особистого досвіду роботи з оркестром «Джаз-академія»)	144
Відомості про авторів	151
Презентація сучасних наукових, навчально-методичних та нотних видань духовиками України та зарубіжжя	154

УДК 377.091.32

Палаженко О.П.,
Пахомов Д.В.,
м. Рівне

УРОК МУЗИКИ ЯК ОСНОВНИЙ КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОГО СМАКУ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті досліджується процес формування музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку на уроках музики, подаються рівні розвитку музичного смаку (високий, середній, низький). Високий – адекватне, естетично-активне досягнення "пікового становлення" в музиці, єдність емоційна і інтелектуальна; точне змістовне висловлення дитиною про сприйняті музичні образи; прагнення сприймати світ музичних образів через взаємозв'язок зі своїм світом; середній – досягнення "пікового" полягання в музиці і розуміння музичних образів має не завжди адекватний характер; усвідомлено сприймаються прості, статичні, однозначні музичні образи; прагнення і готовність сприймати світ музичних образів і свій емоційний світ; низький – відсутній інтерес до сприйняття музичного образу; сприйняття і розуміння музичних образів неадекватне, цілісне, нерозчленоване.

Ключові слова: музичний смак, знання, уміння, сприйняття, музичний образ.

An annotation. In the article is researched process of forming of musical taste for the children of midchildhood on the lessons of music, the levels of development of musical taste are given (high, middle, low). High is an adequate, aesthetically active achievement of "peak formation" in music, the unity of emotional and intellectual; accurate, meaningful statement by the child of perceived musical images; the desire to perceive the world of musical images through interconnectedness with their world; ability to analyze, compare musical images, establish cause-effect relationships between means of musical expression and emotional content of music; the ability to evaluate the process itself and the result of the perception of musical images, the ability to imagine, identify with a musical composition; the average – the achievement of the "peak" reliance on music and the understanding of musical images is not always adequate; consciously perceived simple, static, unambiguous musical images; desire and willingness to perceive the world of musical images and their emotional world; low – there is no interest in perceiving the musical image; perception and understanding of musical images inadequate, holistic, undivided.

Keywords: musical taste, knowledge, ability, perception, musical appearance.

Виникнення в нашій свідомості природних, закономірних асоціацій музики з самим життям, іншими жанрами мистецтва переконує нас у величезних можливостях музичного виховання, яке фактично дає людині ключ до сприйняття, розуміння образного світу прекрасного. Володіння таким ключем – це важлива передумова формування не лише дійсно прекрасного в усіх значеннях, але, що важливо, – формування смаку.

Учні можуть по-справжньому любити серйозну музику, але головне – вони повинні стати культурними слухачами, активно і з цікавістю сприймати музику, виробити своє ставлення до почутого.

Якщо діти чують високохудожню музику, вони нагромаджують досвід переживання і усвідомлення вагомих інтонацій музики різних епох і стилів, у них формуються основи музичного смаку. Набуваючи певних знань, умінь і навичок про музику, школярі залучаються до музичного мистецтва. Потрібно досягти такого ефекту, щоб в процесі музичного виховання набуття цих знань, умінь і навичок сприяло формуванню музичного мислення, уяви, мистецького смаку.

Проблемою становлення музики як мистецтва займалися О.А. Апраксина, О.П. Радинова, Г.Я. Лешакова, Е.Л. Рибалкіна, Л. Школяр, А.Г. Юсфін та багато інших учених і педагогів. Проблемою формування музичного смаку займалися Б.А. Бечак, Л. Дмитрієва, Н.М. Черноіваненко, Д.Б. Кабалевський, О. П. Радинова та ін. В даний час у сучасних школярів є можливість вивчати спадщину світової музичної культури, зробити його своїм духовним надбанням.

Проблема розвитку музичного смаку школярів привертає увагу багатьох дослідників. Не дивлячись на велику кількість робіт у цій галузі, вона все ще продовжує залишатися актуальною. Проблема полягає у відсутності музичної культури підростаючого покоління, а значить і музичного смаку. Зараз люди живуть в такий час, коли музику можна почути практично скрізь. Цьому сприяють радіо, телебачення, а також доступність музичного матеріалу (аудіо, відео).

Разом з цією легкодоступністю відбувається знецінення музики. Вона перетворюється на шум. Люди просто не вміють слухати музику серйозно. Виховання дитячого музичного смаку – питання складне і мало вивчене. Спостерігаючи за дітьми, легко переконатися в тому, що одні з них вважають за краще співати або танцювати, грати на музичних інструментах або слухати музику. Це говорить про різноманітність дитячих смаків, які необхідно постійно розвивати і удосконалювати.

Аналіз вітчизняної і зарубіжної музикознавчої, педагогічної літератури по вивченню проблеми розвитку музичного смаку дозволив висунути наступну гіпотезу: якщо проблема розвитку музичного смаку у школярів така важлива, то необхідно побудувати свою діяльність так, щоб зуміти зацікавити їх високохудожньою музикою через знайомство з різними стилями і напрямками музики.

Багато учених працювали над проблемою розвитку музичного смаку. Особливий внесок зробила В.Н. Шацька [4, с. 54], яка вважала, що музичний смак розуміється, як певний рівень музично-поетичних вистав, який дає можливість відзначати і цінувати прекрасне в музиці, тобто її ідейність і змістовність, правдивість і щирість відчуттів, яскравість і переконливість музичних образів і всіх виразних засобів музичного твору. На основі цих навиків активного сприйняття і першої критичної думки з'являється великий інтерес і задоволення від достовірно художньої музики у всіх її видах, включаючи і образи народної творчості, і доступні твори великих композиторів минулого, і найрізноманітнішу за жанрами, але високоякісну музику сучасних авторів.

Виховання активного слухача музики пов'язано з двома основними моментами: необхідністю організації всіх умов для активного сприйняття музики та розвитком потреби естетичної думки, без наявності якої не можна уявити собі слухача, що має свої вимоги до музики, своє ставлення, свої смаки.

В умовах музично-просвітницької роботи серед дітей сприйняття музики не може формуватися самостійно. Дітям особливо необхідні художня і педагогічна допомога, керівництво вчителів. Потрібна науково-дослідна і експериментальна робота і педагогів, і психологів, і музикантів, щоб перевірити правильність шляхів допомоги у становленні відповідного сприйняття музики.

У вихованні музичного смаку значне місце займають літературно-музичні теми, де у зв'язку з бесідою про творчість якого-небудь письменника або поета показується віддзеркалення його творчості в музиці. Музичні інтереси молодших класів мають свої особливості і труднощі. Молодші школярі хочуть знати і розуміти музику, але, в більшості випадків, не мають достатніх навиків слухати і сприймати її. Звідси велике прагнення до читання книг про музику і до лекцій. Зазвичай перші ж кроки справжнього спілкування з музикою викликають дуже великий інтерес до неї і прагнення глибше проникнути в різні сфери музичного мистецтва.

Н.Я. Брюсова, вважає, що всі знання і уміння, все те нове, що відкриває школа дитячому розуму, повинні приходити дітям в живому вигляді, таким, яким все це приходить до нас в житті. Треба, щоб, проникаючи в ці незнайомі ще розуму речі, відчуття дітей розкривалося для життя як можна повніше, щоб широкий, багатозвучний світ розкривався перед ними і щоб вони, через ці нові знання, входили в нього всією своєю життєвою істотою, радіючи життю. І цьому може найкраще допомогти музика [2, с. 75].

В.А. Багадуров, Т.Л. Беркман, Д.Л. Локшин, М.А. Румер вважали, що освоєння музичних творів передбачає повноцінне їх сприйняття, тобто слухання і розуміння [5, с. 35].

На жаль, до цього часу питанню сприйняття в нашій музично-педагогічній практиці приділяється недостатня увага, особливо на перших етапах музичного виховання. В той же час не можна успішно займатися жодною музичною діяльністю, якщо не розвинене сприйняття. Виховання сприйняття може бути здійснене лише при постійній керівній ролі вчителя. Що ж потрібно зробити для того, щоб навчити школярів розуміти і любити музику? Любити музику – означає випробовувати потребу в спілкуванні з нею, переживати її, тобто переживати радість, хвилювання, сум, слухаючи її. Розуміти ж музику – означає сприймати її свідомо, вслухатися в її зміст і форму. Слід відзначити, що поняття "любити" і "розуміти" музику часто ототожнюються. Інколи вони і протиставляються: "Я музику люблю, хоча її і не розумію".

Ми вчимо дітей сприймати музику свідомо для того, щоб вони її глибше переживали, відчували. Може виникнути питання: чи обов'язково розуміти музику для того, щоб її любити? Адже ми знаємо безліч таких прикладів, коли слухачі (і дорослі, і діти) дуже мало або навіть нічого про неї не знають, але люблять і переживають музику. Проте можна з упевненістю сказати, що сприйняття яскравіше і свідоміше у тих слухачів, що мають підготовку, мають знання про музику.

Слід звернути увагу на те, що твори, які діти здатні емоційно сприйняти, повинні бути дедалі складнішими і більшими за обсягом. Але буває і так, що досить складні твори глибоко сприймаються слухачами непідготовленими. У таких випадках можна з упевненістю сказати, що йдеться про людей в тій чи іншій мірі обдарованих. Недаремно в структуру музичних здібностей видатний учений, професор Теплов включив не лише слух, але і емоційну чуйність до музики.

Можна виокремити такі рівні розвитку музичного смаку: **високий** – адекватне, естетично-активне досягнення "пікового становлення" в музиці, єдність емоційна і інтелектуальна; точне змістовне висловлення дитиною про сприйняті музичні образи; прагнення сприймати світ музичних образів через взаємозв'язок зі своїм світом; уміння аналізувати, порівнювати музичні образи,

встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між засобами музичної виразності і емоційним змістом музики; уміння оцінювати сам процес і результат сприйняття музичних образів, здатність уявляти, ототожнювати себе з музичним твором; **середній** – досягнення "пікового" полягання в музиці і розуміння музичних образів має не завжди адекватний характер; усвідомлено сприймаються прості, статичні, однозначні музичні образи; прагнення і готовність сприймати світ музичних образів і свій емоційний світ; аналіз музичного образу відбувається за зразком, відсутня самостійність; уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між музичним чином і засобами виразності; при інтерпретації емоційного змісту музичного образу мова не розгорнута, орієнтована на стандарт; **низький** – відсутній інтерес до сприйняття музичного образу; сприйняття і розуміння музичних образів неадекватне, цілісне, нерозчленоване; спосіб аналізу змісту музичного образу і засобів виразності характеризуються нестійкістю; в пізнанні музичних образів мовні комунікації носять особовий характер, але неадекватні змісту творів і мають слабку емоційну забарвленість.

В процесі спостереження діти з високим рівнем музичного смаку характеризуються цілеспрямованістю, адекватним естетично-активним сприйняттям музики, єдністю емоційного і інтелектуального, диференціацією слухових відчуттів. Внутрішній слух і музичні уявлення пов'язані із здатністю чути і переживати музику в собі.

Учні сприймають, усвідомлюють виразні засоби музики, розуміють, за допомогою чого композитор досягає естетичного ефекту і як музичний образ діє на слухача, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки між емоційним змістом музичного образу і засобами його виразності.

Д.Д. Шостакович писав, що любителями і знавцями музики не народжуються, але стають; безнадійних в цьому відношенні людей немає, необхідно пам'ятати, що музичний смак, розуміння музики формується повільно. Збагнути змісту музики може кожен, потрібно лише докласти зусилля, щоб здолати труднощі на початку роботи над собою [5, с. 148]. Музика поширюється в гігантських масштабах за допомогою радіо, телебачення, інтернету, вона стала настільки обов'язковою, що перетворилася на помітний чинник соціального життя, тому про її роль в сучасному суспільстві повинні задуматися представники різних професій, навіть філософи, політики, письменники.

Музика по-своєму формує ціннісні орієнтири суспільства, його ставлення до світу, вчить людей безкорисливо насолоджуватися красою, захоплюватися багатством духовних сил і можливостей людини. В цьому полягає суть естетичної функції.

Таким чином, треба проводити систематичну роботу над формуванням музичного смаку у дітей молодшого шкільного віку, щоб досягти великих успіхів в музичному розвитку дітей. Тому вчителю треба, передусім, зуміти їх зацікавити уміло дібраним матеріалом.

Список використаної літератури:

1. Апраксина О. А. Методика музикального виховання в школі / О. А. Апраксина. – М. : Просвещение, 1983. – 222 с.
2. Дмитриева Л. В. Методика музикального виховання в школі / Л. В. Дмитриева, Н. М. Чернованенко. – М. : Просвещение, 1989. – 206 с.
3. Знаменская И. А. Музыкально-языковой словарь и его роль в формировании слушательской культуры школьников / И. А. Знаменская. – Ростов Н/Д : Изд-во обл. ИУУ, 1990. – 19 с.
4. Кабалецкий Д. Б. Воспитание ума и сердца / Д. Б. Кабалецкий. – М. : Просвещение, 1984. – 204 с.
5. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия / Е. В. Назайкинский. – М. : Музыка, 1972. – 383 с.
6. Петрушин В. И. Музыкальное восприятие как средство изучения личности школьника / В. И. Петрушин // Воспр. психол. – 1986. – № 1. – С. 102 – 104.
7. Юсфин А. Г. Живой организм музыки / А. Г. Юсфин // Семья и школа. – 1991. – № 8. – С. 42 – 44.

